

ZALAI ANITA

Szent Gellért és a korabeli keresztény világ

Szent Gellért fennmaradt teológiai munkája, a *Deliberatio* szolgálhat kiindulópontként vizsgálódásainkhoz, pontosabban a műben említett földrajzi nevek, hely- és népnevek, illetve Gellért észrevételei az általa ismert népekre vonatkozóan. Ezekből kiindulva képet rajzolhatunk Gellért ismereteiről és kapcsolatairól a korabeli keresztény világra vonatkozóan, illetve a kor tudományos műveltségét illetően.

Szent Gellért életrajzírója, Karácsonyi János szerint Gellért „ernyedetlen szorgalmának és tudományszeretetének tulajdonítható, hogy a számtalan akadály és nehézség mellett is számos ismeretekre tett szert. A keresztény katolikus vallás legutolsó tételét, ágazatát is tudta, de ezenkívül ismerte a keresztény egyház első évszázadainak történetét, a perzsa és egyiptomi királyokat; ismerte a görög bölcseseknek nemcsak neveit, hanem rendszereiket is; ismerte a latin szónoklattan-írókat is. Jártas volt – alaposan – a csillagászatban, persze azt az álláspontot foglalva el, amelyen az előtte és az ő korában élő csillagászok állottak.”¹ Összegzésképp elmondhatjuk, hogy Gellért a maga korában igen tudós férfiú volt. S hogy képet alkothassunk a kora középkori műveltségről, kiváló például szolgál az ő neveltetése, tanulmányai. Alapfokú tudományos ismereteit ő is – mint más kiemelkedő kortársai – a középkor jellemző intézményében, a monostori iskolában nyerte. A monostorok falai közül kerültek ki a X–XI. század legkitűnőbb, legtudósabb és szent életű férfiai, mint például Gerbert, a későbbi II. Szilveszter pápa is.

Már a VI–VII. század folyamán nagy hírű monostorok hálózata alakult ki a barbár királyságok területén, melyek mind centrumai voltak a kora középkori műveltségnek. Ezek előzményei azonban az írországi monostorokra vezethetők vissza. Írország térítő apostola a hagyomány szerint Szent Patrik volt, aki a kelta papok, a druidák befolyása alól kivonta és kereszténnyé tette az íreket. Az ír kereszténységnek

¹ Karácsonyi János: *Szent Gellért, csanádi püspök élete és művei*. Bp., 1887, 136. p.

a társadalmi körülményekből fakadóan számos, a kontinenstől eltérő sajátossága volt. Nem lévén városok, nem szerveződhetek püspökségek sem, így az egyházszervezet alapegysége a monostor lett, amely viszont sajátosan egybefonódott a klánokkal, illetve nemzetségekkel. A monostorok joghatósága az egész országot átfogta, az apátok többnyire ellátták a püspöki kormányzással járó teendőket is. Az ír monostorokban szigorú szerzetesi regula érvényesült és igen magas volt a műveltség szintje. Egyik sajátos aszketikus gyakorlatnak számított a peregrinatio (vándorlás), amelynek területe csak a kontinens lehetett. A kontinensen feltűnő ír szerzetesek legjelentősebbje (ifjabb) Szent Kolumbán volt, aki a VI. század végétől negyedszázad alatt szerzetestársaisal együtt több, később nagy hírnévre szert tevő monostort alapított, mint például Írországbán Kildare, Bangor; Angliában Lindisfarne, York és Canterbury; Neustriában Corbie, Jumièges; Burgundiában Luxeuil; Aquitániában Limoges, Clermont; Alemanniában Szent Gallen, valamint Itáliában Vivarium, Monte Cassino és Bobbio, Hispániában Braga, Toledo és Sevilla fűződik az ő tevékenységükhöz. E kulturális centrumok révén a szerzetességnek a VII–X. században meghatározó szerepe volt a nyugati kultúrában. Szent Kolumbán szigorú regulái azonban nem voltak hosszú életűek, az általa és tanítványai által alapított monostorok rövidesen átvették Szent Benedek enyhébb előírásait. De már az ír szerzetesek ugyanolyan fontosnak tartották könyvtárak alapítását és scriptoriumok (másolóhelyek) létrehozását, mint később a Benedek-rendiek.

Egy másik fontos körülmény, amelyre érdemes figyelmet fordítani, a görög nyelv fontos szerepe az ír kolostori műveltségben. Magyarázatul szolgálnak Írország ősrégi kapcsolatai Hispániával, valamint Hispániának a Földközi-tenger déli partvidékének műveltségközpontjaival és Konstantinápolyal. Így ír erről Váczy Péter: „Keresztény vallás és antik műveltség sohasem forrott olyan szervesen együvé, mint Írországbán, Európa azon részén, ahol sohasem állomásoztak római katonák.”

Nem véletlen tehát, hogy még a X–XI. században, Gellért korában is – a hiedelem szerint – az volt a legtudósabb férfiú, aki Hispániában,

Angliában, Írországból vagy Skóciában tanult. Fennmaradt művében Gellért említi ezeket a kérkedő tudósokat, akik így hengegnek műveltségükkel: „sokat olvastam, sokat utaztam. Hispániában tanultam, Britanniában képeztem magam, Skóciában palléroztam az agyam, Írországból műveltem a tudományt...”² Minek vagy kinek köszönheték ezek az országok középkori hírnevüket?

Hispánia, s főképp Sevilla különleges pozíciót foglalt el már a kora középkorban is, ugyanis itt találkoztak a Róma, Bizánc és Afrika felől érkező szellemáramlatok, majd Hispánia közvetítésével terjedtek el szerte Európában. Sevilla érseki székében 600–636 között egy igazi keresztény humanista ült, a római családból származó Izidor, aki hírnevet szerzett magának polihisztorkodása révén. Benne az antik tudomány immár keresztény tudománnyá vált. Természettudományi munkáját (*De natura rerum*) Sisibut, nyugati gót királynak ajánlotta, a Vienne-i Szent Desiderius életrajzírójának, s ez a tény már udvari környezetre vall. Az etika és dogmatika kézikönyvén kívül – címe: *Sententiarium* – legnagyobb hatást „*Etymologiae libri*” című enciklopédiájával keltette, melyben a következő századok számára kora antik műveltségének egész tárházát összegyűjtötte, a hét szabad művészettől kezdve az orvostudományon, jurisprudentián, teológián át a legkülönbefélebb dolgokig: szörnyek, pokol, kövek, házak, földművelés, háború, játék, stb. – s mindezt egy lexikongyártó nagy felkészültségével teszi, nehogy a régiek bölcsessége feledésbe merüljön. Műveinek hatását mutatja, hogy belőle merítették még a Karoling-kor nemzedékei is összes ismereteiket. Sőt, – Bodor András szerint³ – maga Gellért is a természetrajzi és csillagászati dolgokat, a szavak etimológiáját, kettőt kivéve, mind Sevillai Izidor: *Etymologiae libri* című művéből írta ki. Igaz, egyszer sem nevezi meg forrását, mivel azonban nem csupán Gellért, hanem más kortársai (pl. Alkuin) is Izidort használták forrásként, azt kell hinnünk – Karácsonyi János szerint⁴ –, hogy a középkorban ezt a munkát olyan

² Deliberatio 256. p.

³ Bodor András: *Szent Gellért Deliberatio-jának fő forrása. Századok*, 77(1943)

⁴ Karácsonyi: id. mű 211. p.

közkinsnek vélték, amelynél a szerző megnevezését szükségesnek sem tartották.

Hispániában a kolostorokon kívül a püspöki székhelyeken virágzó iskolák gondoskodtak az „artes” tanításáról, s ha Izidor után a szellemi szint alább is szállt, Spanyolország később sem felejtette el, hogy az antik világban értékes kultúrvidéknek számított.

Különösen nagy lendületet vett a tudományos munkásság Angliában – a VII–VIII. században – Beda Venerabilis idején, aki korának egyik legnagyobb tudósa volt. Mint a weremouth-i s a yorki Benedek-rendi kolostori iskolák igazgatója, rendkívüli tevékenységet fejtett ki a tudományok felvirágoztatásában. Ő is, akárcsak Sevillai Izidor, igazi polihisztor volt. Nyolc nagy kötetet kitevő művei kiterjednek az aszketikára, a bölcsellettudományra, matematikára, fizikára, a nyelvészetre, történeti művei pedig, mint ismeretes, az angolszász történelem fő forrásul szolgálnak.

Beda szellemi örökösenek tarthatjuk Alkuint (megh. 804), akit „rhetor Britannicus”-nak is neveztek és aki a híres yorki iskolában sajátította el nagy enciklopédikus tudását. Ezt követően – Nagy Károly hívására – 781-ben Párizsba érkezett, ahol több Benedek-rendi társával együtt „scholae palatinae” néven megalapította a párizsi főiskolát, amely új korszakot jelentett az oktatás történetében. Innentől kezdve egyre szélesedik a tanulnivalók köre, ugyanis már nemcsak a papi pályára készülők, hanem lassankint a nemesek is kezdték gyermekeiket iskolában taníttatni. Alkuin, akit példaadó működése, tanárkodása miatt a „praeceptor Franciae” névvel illeltek, később Toursban mintaiskolát rendezett be. Ebbe az iskolába járt a mainzi születésű frank Hrabanus Maurus, akit „praeceptor Germaniae” néven emlegettek, mert az ő fuldai iskolája lett Németországban a humanizmus fellelegvára a Karoling-reneszánsz idején.

Alcuinnak mint írónak is rendkívüli az érdeme, mert ő dolgozta fel először legrendszeresebb módon a trivium és quadrivium valamennyi tárgyát. Nagy Károly és Alkuin halála után az iskolaügy, s vele kapcsolatosan a tudományosság és irodalom általában véve lehanyaglott,

ugyanakkor a Benedek-rendiek kolostori iskolái továbbra is virágzottak.

A Karoling-kor másik kiemelkedő bölcseleje, a művészet- és kultúrarábrát Kopasz Károly kegelytje, Johannes Eriugena (kb. 810–877) volt. Ragadványneve – Scotus – már önmagában utal arra, hogy ő is azok közül az ír és angolszász tudósok közül való, akik csapatostul vándoroltak a frank királyok és más előkelők, főleg püspökök mecénás udvarába.

Eriugena anélkül, hogy egyházi méltóságot viselt volna, mint az uralkodó „házi filozófusa” vezette az udvari iskolát. Kopasz Károly megbízásából lefordította Maximus Confessor *Ambigua* (Kétes szövegrészek) című görög művét latinra, valamint más görög egyházatyák (Dionysios Areopagita, Nysai Gergely) munkáin kívül megírta fő művét „*De divisione nature*” (A természet felosztása) címmel. Ezméiben az előbb említett görög egyházatyák hatása nyilvánvaló, de Eriugena mindegyikben eredeti, nagy tehetségű gondolkodó volt. Filozófiája gyakran egészen közel kerül egyfajta panteisztikus istenfelfogáshoz. Számára az a tény, hogy Istent minden dolgok teremőjének nevezik, nem jelent mást, mint hogy Isten minden dologban benne van, azaz minden dolgok lényege. „A bibliai történeteket Eriugena, következésképpen, megfosztani igyekszik allegorikusnak ítélt külsőségeiktől. Az értelmezés ennyi szabadoossága láttán nem meglepő, hogy Eriugena állást foglal a föltétlen hagyomány- és tekintélytisztelettel szemben és valódi tekintélyt csak az értelem által föllelt igazságnak tulajdonít.”⁵ Eriugena tisztában volt gondolatai eredetiségével. Büszkén helyezte szembe eszméit az egyház, elsősorban Szent Ágoston elveivel, s ezért filozófiai rendszerét a későbbi pápák egyházellenesnek ítélték, művét elégették. Gellért, aki kifejezetten a Szentírás allegorikus magyarázatára törekedett, valószínűleg ismerte Johannes Scotus fordítását, legalábbis super- vagy supra szóval összetett túlzófok gyakori használata és más megfontolások, erre engednek következtetni.

⁵ Lendvai L. Ferenc–Nyiri J. Kristóf: *A filozófia rövid története a Védáktól Wittgensteinig.* Bp., 1985, Kossuth 78. p.

Mint azt már fentebb említettem, a Karoling-kort követő általános hanyatlás ellenére, a Benedek-rendi kolostori iskolák továbbra is virágzottak. Gellért is egy ilyen iskolában kezdte meg alapfokú tanulmányait, egészen pontosan a velencei Szent György-monostorban.

Gellért korában kétféle iskola létezett. Az egyik a mai elemi iskolák alsóbb osztályainak felelt meg. Ezt nevezték triviumnak, mivel az akkor tanított hét tudományág (az ún. hét szabad művészet, azaz septem artes liberales) közül hármat ebben az iskolatípusban tanítottak. Nevezetesen a nyelvtant, szónoklattan és bölcséletet (grammatica, rhetorica et dialectica). A másik iskolatípus a középiskola felsőbb osztályainak felelt meg. Ezt quadriumnak nevezték, mert itt négy tudományágat, vagyis tantárgyat adtak elő, úgymint a számtudományt, zenét, földmérést és csillagászatot (arithmetica, musica, geometria et astronomia).

A Szent György-monostorban tehát – lévén trivium típusú iskola – a három legalapvetőbb tárgyat sajátította el Gellért. A nyelvtannal kapcsolatban jegyzi meg Karácsonyi János, hogy ebből a tárgyból nem kaphatott olyan oktatást Gellért, mint amelyet akkoriban a nyugat-európai monostorokban nyertek a tanulók. Így ír Karácsonyi János: „A számtalan véres háborúktól zaklatott, önmagában is megoszlott Olaszország monostorai sokkal szomorúbb állapotban voltak, hogyszem a klasszikus irodalmat megszerezhették és annyira művelhették volna, hogy arra már az iskolai tanításban is figyelemmel lettek volna. Megelégedtek az akkori, közönséges látinság tanításával.”⁹⁶ – Ez lehetett az egyik oka annak, hogy Gellért latin beszéde a későbbiekben olyan nehézkessé vált.

Gellért korában a Benedek-rendi monostorok között hiányzott az összekötő kapocs, nem volt olyan szervezet, amely őket összekapcsolta volna. Egészen függetlenül álltak egymástól, s egyik a másiktól segítséget, szerzeteseket nemigen nyert. Ennélfogva mindegyik monostornak magának kellett gondoskodnia arról, hogy legyenek olyan tanult, képzett tagjai, akik az iskolát vezetni és idővel az egész monostort ha-

⁹⁶ Karácsonyi: i. m. 16. p.

gyománozni tudják. E célból, az akkori szokás szerint, olyan férfiakra volt szükség, akik a felsőbb iskolát, az ún. quadriviumot is egészben, vagy részben elvégezték. Ilyen a felsőbb iskolák azonban nem voltak a kisebb monostorokban. El kellett menni sokszor messze földre annak, aki a quadriviumot végigjárni, vagy legalább annak egyes tárgyait tanulni akarta.

Ilyesmi történt Gellérttel is, akit – nagyobb negendája szerint – apátja kiszemelt a monostori iskola tanítójává, s hogy ezen tisztségre méltó legyen, elküldte őt Bolognába – amely az újabb kutatás szerint valószínűleg az eredeti Clunyre célzó Burgundia elírása lehet –, hogy ott elvégezze a quadriviumot. Ily módon a gyakorlati célon kívül a tudományok ápolása is indítóok volt a felsőbb iskoláztatásra. Abban sincs semmi meglepő, hogy Gellért a felsőbb iskolát 27-28 éves korában kezdte el. Ez általános szokás volt a középkorban.

Ha azt a feltételezést fogadjuk el, miszerint Gellért Bolognában folytatta tanulmányait, akkor se a későbbi híres egyetemre gondoljunk, ugyanis az – ahogy ezt már hallottuk – Gellért korában még nem létezett, hanem egy quadrivium iskola működött akkoriban, s Gellért ott folytathatta felsőbb tanulmányait. Itt kell meg megemlítenünk, hogy – bár fennmaradt művében természettudományos ismereteit Isidor Etymologiae libri című művéből meríti – úgy tűnik, ezt bizonyos ide vágó „előtanulmányok” alapján teszi, amelyek ebben a vitatott quadrivium iskolában folytatott.

A quadrivium tárgyainak elsajátításán öt évig fáradozott, ami nem csoda, ha tekintetbe vesszük a tanulás korabeli óriási nehézségeit. Hiányoztak a könyvek, hiányoztak az előadás megértését könnyebbé tevő eszközök, a bővebb felvilágosítást nyújtó nagyobb könyvtárak. A tanítónak ideje legnagyobb részét mondatolással, a tanulónak másolással kellett töltenie. Azon kívül a hártya (pergamen), amelyre írtak, drága volt és nem mindig kapható. Elismerésre méltó tehát az akkori szerzetesek tudásszomja, amely ezeket az akadályokat leküzdötte.

Feltétlenül meg kell említeni Gellért különös hajlandóságát a Szentírás tanulmányozására, s annak allegorikus magyarázatára. Már a triviumban megtanulta a 150 zsoltárt könyv nélkül, később pedig az

összes szent könyveket áttanulmányozta, de nem csupán egyszer, hanem újra és újra. Fennmaradt művében, a *Deliberatio*-ban, olyan gyakran és olyan pontosan tud idézni az Ó- és Újszövetség bármely könyvéből részeket, hogy ez csakis annak tulajdonítható, hogy ifjúságában folyton olvasságta és tanulmányozta a Szentírást, s ezáltal véste be elméjébe annak minden mondatát úgy, hogy emlékezetből is képes volt minden tárgyról szóló szentírási mondatot kellő helyen idézni, s ily módon – ahol ezt célszerűnek látta – gondolatai kifejezésére, mondanivalójának alátámasztására felhasználni.

Éppen ezért fennmaradt művében nagyon gyakran találkozhatunk bibliai jellegű utalásokkal, bibliai helyek, népek neveivel. Utal például a caldeusokra, a filiszteusokra, említi az egyiptomiakat, Szíriát, Babilont, Judeát, Jeruzsálemet, a Sion-hegyét valamint a négy paradicsomi folyót: a Tigrist, Eufráteszt, Fisont és Geont. Ezenkívül említ még néhány népet (szkíták arimaszpuszok) Izidor alapján is, de ezekből messzemenő következtetéseket aligha vonhatunk le.

Behatóan foglalkozik művében a görögökkel melynek oka az lehetett, hogy Gellért tudott görögül és a görögök viszonyai iránt különösen érdeklődött, hiszen Velence tulajdonképpen elismerte a kelet-római császárság fennhatóságát is. Éppen ezért hivatalosan is sokszor érintkezniük kellett a görögökkel. Itália déli részén abban az időben még monostorok, püspökségek és érsekségek voltak, és azokkal a latin szertartású katolikusok szíves, jó viszonyban voltak. Gellért görög nyelvi ismereteire utal az is, hogy a *Deliberáció*-ban „oly sűrűn és előszeretettel használja a görög szavakat, ahogyan azt csak görög nyelvben jártas ember teheti. Tudja azonkívül, hogy a diplois kettős öltözetet jelent, tudja hogy a három ifjú énekének görög neve tetradecima (40 áldás). Tudja, hogy a görögök Uriel nevű angyalt is tisztelnek a latin szertartású katolikusok által tisztelt Mihály, Gábor és Ráfáelen kívül.”⁷ – „Urielt, akinek neve »Isten tüze«, s akit állítólag kiváltképp az eretnekeknek hívnak segítségül”⁸ – írja a *Deliberáció*-ban. Tudja azt is, hogy a görögök között sok eretnek van, akiket ő „manicheusok” köve-

⁷uo. 133. p.

⁸*Deliberatio* 233. p.

tőinek nevez. Így ír erről művében: „szemben állnak minden szent tanítással, amikor azt állítják, hogy lelkek kívánták meg az emberi testet. Ezek is tévednek, mint ahogy azok is, akik hasonló eltévelyedéssel azt ugatták, hogy az angyalok kívánták meg a testet, vagyis az emberek leányait. Ezért taszították ki őket az egyházból, jöllehet a görögök között sok követőjük akad.”⁹ – Mindebből az is kiderül, hogy – mivel Gellért ezt a kifejezetten bolgár eretnekséget görögnek titulálja, az ő Marosvidéki működése idején már nem létezett az önálló bolgár állam. (Mint az ismeretes, Gellért 1030-tól csanádi püspök, a bolgár állam viszont már 1018-ban elbukott.)

Gellért jártassága a görög nyelvben bizonyára utat és módot nyújtott volna neki a görög szentatyák műveinek tanulmányozására, de élete delén eltávozott Itáliából, s így megszaladt a görög szerzetesekkel való összeköttetése, s ennél fogva többé görög könyvekhez nem juthatott. Hazánkban leginkább itáliai és német származású papokkal került érintkezésbe, s ha ezek révén megismerkedett egy-két külföldi tudóssal, azok többnyire szintén németek, itáliaiak vagy franciák voltak, kiknek hazájában csupán a latin volt a tudás nyelve.

Gellért kapcsolatait a korabeli tudósokkal vajmi kevésbé ismerjük. Mindössze három férfit tudunk megnevezni fennlévő munkájának nyomán, akiknek Gellért egyik vagy másik munkáját elküldte. Ezek: Ricardus, verduni apát, Isingrimus freiburgi püspök és András presbiter. Közülük ketten francia vagy német származásúak lehetnek. A magyar királyi udvarban tartózkodása alatt Gellért részt vett az országos ügyek intézésében is, így „több kutató feltételezése szerint két ízben járt diplomáciai küldetésben külföldön, egy ízben Franciországba. Erről konkrét említést tesz a Deliberatio-ban. Említi Galliát az eretnekség kapcsán is: „Gallia szerencsés mert tisztának mondatik az eretnekektől.”¹⁰ – írja. Ezzel szemben „Görögország szerencsétlen, mert soha nem kívánt meglenni nélkülük”¹¹ – írja ugyanitt. Majd így folytatja:

⁹ uo. 227. p.

¹⁰ uo. 99. p.

¹¹ uo. 99. p.

„Itália nem szokott eretnokségek táptalaja lenni: de most – úgy hallik – egyes részein tele van eretnokségek melegágyaival.”¹² – Gellértnek erről, mint ahogyan írja is, csak közvetett információi lehettek. Ezzel a témával kapcsolatban azonban hazája iránti elfogultságáról is tanúbizonyságot tesz, mert ugyan – mint írja – „Verona, Itália legnemesebb városa teli van velük”¹³, de ugyanakkor „Ravenna dicső és Velence boldog, mert soha nem engedték megtűrni Isten ellenségeit.”¹⁴

Miután eltávozott Itáliából, Gellért – bizonyos feltételezések szerint – még egy alkalommal visszatért hazájába. Szent István azon oklevele azonban, amely erről említést tesz, eredetiben nem maradt fenn és így útjának időpontja teljes bizonyossággal nem határozható meg. Mivel azonban Gellért püspöksége első éveiben egyházmegyéjét el nem hagyhatta – Karácsonyi János szerint –1035–1037 közötti időszakra kell tennünk ezt az utazást, de semmiképp sem 1030 előttre. Útjának oka sem ismert pontosan, az bizonyos, hogy ekkor Rómában is járt, s lehet, hogy Velencében és Veronában is megfordult, de határozott adat erre vonatkozólag nincs. Ezen útja során szentelhetette fel Ravennában – legalábbis Karácsonyi János szerint – a Vasas Szent Péter tiszteletére emelt új monostori templomot, amelyet Gellért tanácsára építtetett Szent István király, hogy ott a Rómába zarándokló magyarokat lakással és élelemmel lássák el.

Hazája iránti – már fentebb említett – elfogultságával ellentétben keményen ostromozza művében Germánia viselt dolgait, de ugyanakkor immár új hazáját, Pannóniát sem kíméli: „Arról, hogy vajon vannak-e hamis próféták is e gyakran öntözött, mégis öntözetlen és tisztátalan földön, azok mesélhetnek, akik püspöki széket ragadtak maguk alá, noha alig hallottak zsoltárokat at iskolában. A többitől meséljen Germánia...”¹⁵, „...de Pannónia se hallgasson”¹⁶ – írja.

¹²uo. 99. p.

¹³uo. 99. p.

¹⁴uo. 99. p.

¹⁵uo. 126. p.

¹⁶uo. 1266. p.

Pannóniáról, mint működésének színteréről, valamint hivatalba kerüléséről így ír – az esztendő jeles napjaira írott prédikációinak egyikeben: „engem – Pannóniának a besenyők határaival érintkező végvidékeire, pogányok közé, akiknek a vértanúk ideje előtt soha Isten dicsőséges igéjét nem hirdették, ugyanezen tartomány legkeresztényibb királya, István, püspökké nevezett ki ...”¹⁷

Összegezve az elmondottakat megállapíthatjuk, hogy Gellért kora tudományos ismereteinek birtokában érkezett Pannóniába, ahol a pogány besenyők és a hatalmas – immár a bolgár államot is bekebelező – bizánci birodalom közvetlen szomszédságában tevékenykedett a keresztény hit terjesztésében és megszilárdításában. S ami egyik fő erénye, hogy bár távol él Európa ütőerétől, a pogányok végvidékein, ahol egyházmegyéjét el nem igen hagyhatta – azért rajta tartotta szemét Európán, tudott az ott zajló eseményekről, változásokról, így pl. a lotharingiai reformról illetve mozgalomról is. Tehát kora igazi tudós férfiaként, lankadatlan szorgalommal bővítette ismereteit a korabeli világról.

Irodalom

- Anderle Ádám: *Spanyolország története*. Bp., 1992, Móra Kiadó
- Bodor András: *Szent Gellért Deliberatio-jának fő forrása*. Századok 77. 1943.
- Karácsonyi Béla–Szegeő László (ed. et transl. Hung.): *Deliberatio Gerardi Moresenae Aecclesiae Episcopi supra hymnum trium puerorum ad Isingrimum Liberalem* (kézirat, nyomdában)
- Gunst Péter: *Európa története*. Debrecen, 1995.
- Karácsonyi János: *Szent Gellért, csanádi püspök élete és művei*. Bp., 1887.
- Lendvai L. Ferenc–Nyíri J. Kristóf: *A filozófia rövid története a Védáktól Wittgensteinig*. Bp., 1985, Kossuth
- A pannonhalmi Szent-Benedek Rend rövid története*. Bp., 1902.
- Szegeő László: *Adalékok Szent Gellért görög műveltségének kutatásához*. Acta Academica Paedagogica. Szeged, 1986.
- Szegeő László: *Gellért, marosi püspök*. Világosság, 17.1977.
- Váczy Péter: *Egyetemes történet*. II. Középkor. Bp., 1936.

¹⁷Szegeő László: Gondolatok a Kárpát-medence IX–X. kereszténységéről In Jancsák Csaba–Kósa Kinga–Nagy Tamás–Nyulassy Ágnes (szerk.): *Honfoglalási emléknapok*. Belvedere Kiskönyvtár 9. Szeged, 1997, 43. p.